

Riktlinje

Bedömningsgrunder för barn
i behov av särskilt stöd

Riktlinje – bedömningsgrunder för barn i behov av särskilt stöd

Förord

Förskolan har ett kompensatoriskt uppdrag med att stödja alla barn utifrån deras individuella behov. Genom främjande, förebyggande och inkluderande arbete kan förskolan kompensera för skillnader i barns förutsättningar, vilket bidrar till ett mer jämlikt och rättvist samhälle.

En central och viktig del är stadsgemensamma riktlinjer gällande bedömningsgrunder för barn i behov av särskilt stöd.

Stadsgemensamma bedömningsgrunder ökar likställigheten mellan förskolor i Stockholm, såväl i kommunal som i fristående regi.

I samarbete med andra verksamheter i kommunen och i nära samverkan med aktuella verksamheter inom regionen ges alla barn möjlighet att delta och utvecklas i förskolan på sina villkor.

För bättre chanser och bästa möjliga förutsättningar!

Innehåll

Riktlinjer – bedömningsgrunder för barn i behov av särskilt stöd.....	1
Ev förord	1
Inledning.....	4
Styrdokument	5
Barnkonventionen.....	5
Agenda 2030	5
Skollagen.....	5
Läroplanen.....	6
Allmänna råd	6
Stöd i förskolan	7
Ersättning till förskolor i Stockholm stad	7
Krav för ansökan om individuellt provat.....	8
verksamhetsstöd/tilläggsbelopp	8
Arbetsprocess	9
Uppmärksamma stödbehov.....	9
Pedagogisk kartläggning	9
Principer för dokumentation	11
Kompetensutveckling	11
Gemensamma dokument.....	12
Övriga policydokument.....	12
Bilagor	12
Bilaga 1	12
Bilaga 2.....	14

Inledning

Alla barn ska ha möjlighet att vara delaktiga och utöva inflytande i förskolan. Förskolan ska därför erbjuda en miljö som är inkluderande och stimulerar alla barns utveckling.

Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling har rätt till stöd. Behovet av stöd kan se olika ut och de anpassningar som görs ska därför utgå från varje enskilt barns förutsättningar.

En generellt god kvalitet i förskolan är avgörande för att tillgodose alla barns rätt till omsorg och utbildning. Med stöd i det systematiska kvalitetsarbetet kan förskolan utveckla och vid behov anpassa arbetet för barn i behov av särskilt stöd i sin utveckling. Specialpedagogiska myndighetens tillgänglighetsmodell¹ är ett användbart komplement och tillför ett specialpedagogiskt perspektiv vid planering, genomförande och uppföljning av förskolans verksamhet. Det möjliggör en hög grad av tillgänglighet och ger förutsättningar för alla barn att utvecklas oavsett stödbehov.

Särskilt stöd som begrepp är inte definierat i lagstiftningen för förskolan och det finns inte heller någon tydlig gräns mellan stöd och särskilt stöd. Bestämmelserna i läroplanen för förskolan (Lpfö18) utgår från att ett barns stödbehov uppstår i mötet med miljön. Därför är det inte möjligt att närmare definiera vilka förutsättningar som ska finnas för att särskilt stöd ska ges.

Såväl stöd som särskilt stöd kan innebära anpassningar av verksamheten på olika sätt eller utformas som ett individuellt stöd till specifika barn. Behovet av stöd kan vara så omfattande att det inte ryms inom förskolans ordinarie ramar, stödet benämns då som extra ordinärt stöd. Ansvar att erbjuda det stöd som ett barns behov kräver föreligger oavsett om verksamhetsstöd eller tilläggsbelopp beviljas eller inte.

Riktlinjerna syftar till att stärka likställigheten i Stockholms förskolor. Riktlinjerna ger också stöd i arbetet med att identifiera behov och utifrån detta utforma insatser så att barn i behov av särskilt stöd i sin utveckling får det stöd de behöver på förskolan.

Styrdokument

Såväl internationella som nationella styrdokument ligger till grund för barns rättigheter och möjligheter till likvärdig förskola.

Dokumentet nedan är både styrande och i hög grad relevanta för barn i förskolan.

Barnkonventionen

I FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen)² finns fyra övergripande principer som alltid ska beaktas i frågor som rör barn:

- *Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras.*
- *Vid alla beslut som rör barn ska det i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.*
- *Barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling*
- *Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad.*

Agenda 2030

I Agenda 2030 finns 17 globala mål för hållbar utveckling. Mål 3 och 4 är särskilt viktiga i det här sammanhanget.

- *Mål 3 - God hälsa och välbefinnande – säkerställa hälsosamma liv och välbefinnande för alla i alla åldrar*
- *Mål 4 – God utbildning för alla – säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla*

Skollagen

Skollagens³ inledande kapitel omfattar samtliga skolformer. Där beskrivs att utbildningen ska vara likvärdig oavsett var i landet den anordnas och hänsyn ska tas till barns olika förutsättningar och behov. Det innebär att utbildningen inte kan utformas på samma sätt överallt och att förskolans resurser inte heller kan fördelas lika (2 kap 8 b§).

Kapitel 8 innehåller bestämmelser för förskolan, där framgår vad som gäller för särskilt stöd:

”Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges det stöd som deras speciella behov kräver. Om det genom uppgifter från förskolans personal, ett barn eller ett barns vårdnadshavare framkommer att ett barn är i behov av särskilt stöd, ska rektorn se till att barnet ges sådant stöd. Vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta vid utformningen av de särskilda stödinsatserna” (8 kap 9§).

² Svensk författningssamling (SFS) nr: 2018:1197

³ Skollagen 2010:800

Läroplanen

I Läroplanen för förskolan, Lpfö18⁴ står följande:

"Förskolan ska särskilt uppmärksamma barn som av olika anledningar behöver mer ledning och stimulans eller särskilt stöd. Alla barn ska få en utbildning som är utformad och anpassad så att de utvecklas så långt som möjligt. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans ska få detta utformat utifrån sina egna behov och förutsättningar."

Arbetslaget ska

- uppmärksamma samt ge ledning och stimulans till alla barn samt särskilt stöd till de barn som av olika skäl behöver det i sin utveckling
- kontinuerligt och systematiskt följa, dokumentera och analysera varje barns utveckling och lärande för att göra det möjligt att följa barns förändrade kunnande samt utvärdera hur förskolan tillgodoser barnens möjligheter att utvecklas och lära i enlighet med läroplanens mål

Förskollärarens ansvarar för att

- värdera och välja ändamålsenliga arbetssätt och lärverktyg som bidrar till barns utveckling och lärande.

Rektor har ett särskilt ansvar för

- att utbildningen utformas så att barn i behov av särskilt stöd i sin utveckling får det stöd och de utmaningar de behöver
- att utforma utbildningen och anpassa resursfördelningen så att barn i behov av särskilt stöd i sin utveckling får det stöd och de utmaningar de behöver

Allmänna råd

Skolverkets allmänna råd är rekommendationer om hur huvudmän och rektorer bör arbeta för att uppfylla kraven i de bestämmelser som styr förskolan. Nya allmänna råd gäller från och med hösten 2025, tidigare råd om måluppfyllelse i förskolan upphävs därmed. Skolverket planerar att succesivt ta fram råd om specifika områden där förskolan behöver stöttning utifrån skollagen och läroplanen. Det första allmänna rådet avser styrning och ledning av förskolan och börjar gälla hösten 2025⁵. Avsnitt 3 och 4 berör barn i behov av särskilt stöd:

"Huvudmannen och rektorn bör utifrån respektive ansvar;

3. vid fördelning av resurserna beakta faktorerna

- *personalens utbildning och kompetens,*
- *barngruppens storlek och sammansättning samt personaltätheten i barngruppen,*
- *miljöns utformning*

⁴ LPFÖ 2018 reviderad 2025

⁵ SKOLFS 2025:440)

- *socioekonomiska förhållanden,*
4. *ha rutiner för att fortlöpande analysera personalens kompetensutvecklingsbehov och särskilt beakta personalens språkkunskaper i svenska språket för att barn ska kunna stimuleras i sin språkutveckling i svenska.”*

Stöd i förskolan

Stöd i förskolan kan ges på olika sätt och i olika former av insatser. Stöd kan innebära insatser i form av:

- *extra anpassningar*, till exempel att ljustämma inomhusmiljön, ändra ansvarsfördelningen i gruppen eller att se över rutiner.
- *särskilt stöd* är mer omfattande än anpassningar, mer varaktigt och individuellt utformat och ska rymmas inom grundschablonen.
- *extraordinära insatser* avser insatser till barn med omfattande behov och där kostnaden för insatsen inte rymms inom ramen för grundschablonen. Det kan röra sig om personalförstärkning, tekniska hjälpmedel eller anpassning av förskolans lokaler.

Ersättning till förskolor i Stockholm stad

Inom Stockholm stad ansvarar varje stadsdelsnämnd för att fördela resurser mellan kommunala förskolor för att barn med omfattande behov ska få det särskilda stöd de har rätt till i enlighet med skollag och förskolans läroplan. Utöver grundschablonen fördelar stadsdelsnämnderna ett verksamhetsstöd till förskoleverksamhet. Det är inte reglerat i skollagen hur verksamhetsstödet ska fördelas, det bestämmer respektive förvaltning. Verksamhetsstöd kan vara:

- Centrala resurser (ex. specialpedagog, psykolog, socionom)
- Specialförskola
- Språk- och socioekonomisk peng
- Generell fördelning
- Övriga kostnader, utbildning, IT, hjälpmedel
- Individuellt prövat stöd (särskilt/extraordinärt stöd)

Fristående förskolor (enskilda huvudmän) har möjlighet att ansöka om tilläggsbelopp från kommunen för barn som har ett omfattande behov av särskilt stöd.⁶

Individuellt prövat verksamhetsstöd i kommunal verksamhet motsvarar i huvudsak tilläggsbelopp i fristående verksamhet. Samma krav för ansökan, process och underlag ska gälla för de kommunala och fristående förskolorna. Bedömning för kommunala förskolor görs av respektive stadsdelsförvaltning, för fristående förskolor görs bedömningen av förskoleförvaltningen.

Krav för ansökan om individuellt prövat verksamhetsstöd/tilläggsbelopp

- En individuell bedömning ska ligga till grund för ansökan. Bedömningen ska utgå från en analys av en pedagogisk kartläggning och en handlingsplan. (se arbetsprocess)
- Att barnet har en diagnos är inte en förutsättning/garanti för att ansökan om individuellt prövat verksamhetsstöd/tilläggsbelopp beviljas.
- Ansvaret att erbjuda det stöd barnet behöver föreligger oavsett om individuellt prövat verksamhetsstöd/tilläggsbelopp beviljas eller inte.
- Om stöd beviljas i form av individuellt prövat verksamhetsstöd/tilläggsbelopp får beloppets storlek inte fastställas generellt eller utifrån en färdigställd schablon.⁷ Det ska alltid vara individuellt anpassat.⁸ Beloppet ska motsvara de faktiska kostnader förskolan har för det extraordinära stödet.

Arbetsprocess

Arbetet med stöd och särskilt stöd i förskolan utgår från stadens program för barnhälsa och syftar till att identifiera insatser och åtgärder som *främjar barns utveckling och förebygger ohälsa* samt *inkluderar* alla barn utifrån deras förutsättningar. För att kunna erbjuda rätt stöd behöver ett systematiskt arbete bedrivas där behov identifieras, åtgärder och insatser genomförs samt följs upp och utvärderas.

När ett barns behov av stöd uppmärksammas görs en pedagogisk kartläggning på organisations- och gruppnivå. Om de anpassningar som beslutats utifrån kartläggningen på organisations- och gruppnivå inte är tillräckliga behöver arbetslaget gå vidare och göra en kartläggning på individnivå utifrån det individuella barnets behov av stöd.

⁷ Högsta förvaltningsdomstolen; 2020 ref 8, praxis gällande schabloner och förutbestämda belopp

⁸ Skollagen 8 kap 21§ och 23§.

Uppmärksamma stödbehov

Stödbehov kan uppmärksammas på olika sätt. Ibland finns information om behov av stöd redan innan barnet börjar på förskolan och då kan vissa anpassningar göras inför förskolestarten. Ofta uppmärksammas behovet dock först när barnet börjar på förskolan. Vissa anpassningar kan göras omgående. Om dessa inte räcker behöver en kartläggning av förskolans miljö göras för att analysera barngruppens eller barnets behov av stöd. Arbetslaget ansvarar för att uppmärksamma stödbehov. Förskolans organisation för barnhälsa är ett stöd i att uppmärksamma stödbehov.

Pedagogisk kartläggning

Genom att göra en kartläggning på organisations- och gruppnivå kan arbetslaget synliggöra fungerande och icke-fungerande miljöer för barngruppen. Det kan då tydliggöras vilka insatser som behöver göras på respektive nivå. Förskolläraren ansvarar för att kartläggningen genomförs. Specialpedagog är ett stöd vid kartläggningsarbetet. Kartläggningen fokuserar på följande områden:

Pedagogisk miljö

Kartläggning av förskolans pedagogiska miljö innebär att undersöka om förskolan har strukturer och arbetssätt som tillgodoser barns olika behov samt ger förutsättningar för utveckling, stimulans och lärande.

Social miljö

En kartläggning av den sociala miljön innefattar barns möjlighet att vara delaktiga i förskolans aktiviteter och för individen att vara en del av barngruppen.

Fysisk miljö

En kartläggning av den fysiska miljön innebär att utformning av och tillgänglighet till den fysiska miljön beskrivs.

1. Pedagogisk kartläggning på individnivå

Om de anpassningar/insatser som beslutats utifrån kartläggning på organisations- och gruppnivå inte är tillräckliga behöver en kartläggning göras på individnivå. En sådan görs utifrån det individuella barnets behov av stöd. Det är förskollärare som ansvarar för den pedagogiska kartläggningen på individnivå. När ett barn är i behov av insatser från externa verksamheter under vistelsen på förskolan ska en ömsesidig plan för samverkan utifrån respektive verksamhets ansvarsområde upprättas (se bilaga 1).

2. Handlingsplan och uppföljning

Handlingsplanen har det individuella barnet och barnets möte med den omgivande miljön i fokus. Den ska vara ett verktyg och stöd för

arbetslaget i hur de ska anpassa verksamheten och erbjuda stimulans och utmaningar utifrån barnets behov av särskilt stöd.

Förskolläraren ansvarar för att handlingsplanen upprättas. I handlingsplanen görs en sammanfattning och analys av barnets behov utifrån den individuella kartläggningen. Det ska tydligt framgå vilka anpassningar som ska göras samt vilka förhållnings- och arbetssätt arbetslaget tillämpar. Samverkan med externa aktörer ska framgå samt om/hur samverkan ska ske. Vårdnadshavarna ska vara delaktiga i arbetet med handlingsplanen.

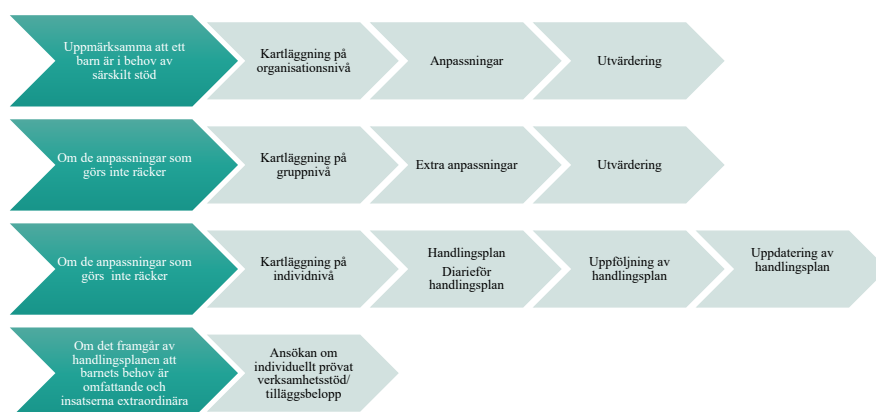
I handlingsplanen ska ansvarsfördelning framgå och datum för uppföljning finnas med. Handlingsplanen undertecknas av rektor och förskollärare. Vårdnadshavarna undertecknar att de har tagit del av handlingsplanen och informeras om hanteringen av dokumentet och arkiveringsregler.

Ansökan om individuellt prövat verksamhetsstöd/tilläggsbelopp

Om det framgår av handlingsplanen att de extra anpassningarna eller särskilda stödinsatserna är extraordinära och inte ryms inom grundschablonen görs en ansökan om verksamhetsstöd/tilläggsbelopp (se under Ersättning till förskolor i Stockholm stad sid. 6).

En individuell bedömning måste göras utifrån handlingsplanen i varje enskilt fall. **Rektor** ansvarar för ansökan.

Figur arbetsprocess

Dokumentation

Handlingsplan är inte ett lagkrav i förskolan. Däremot ska behov av både stöd och särskilt stöd dokumenteras så att arbetet går att följa upp och utvärdera. Det gäller både kommunala och fristående

huvudmän. All dokumentation avseende särskilt stöd ska hanteras enligt gällande lagstiftning så att barns integritet skyddas.

Dokumentationen syftar till att visa samband mellan identifierade behov, insats och beslut. Dokumentation är centralt för att kunna bedöma om stödinsatser fungerar.

Rektor är ansvarig för förvaring av dokumentation som ska förvaras så att den är tillgänglig vid uppföljning och utvärdering.

Stadsdelsnämnden är ansvarig för dokumentation vid kommunala förskolors och att kommunens arkivregler följs. Stadsdelsförvaltningar kan komplettera med egna rutiner.

Förskolenämnden är ansvarig för inkomna handlingar från fristående huvudmän avseende hela ansökningsprocessen, från inkommen ansökan om tilläggsbelopp till beslut.

Kompetensutveckling

Enligt Stockholms stads program för barnhälsa⁹ ska förskolan ha en organisation som stödjer och utvecklar arbetslagets samlade kompetens så att alla barn ges en god utbildning och får det stöd de har rätt till. Alla i arbetslaget ska få kompetensutveckling i form av fördjupad kunskapsinhämtning och handledning i arbetssätt, lärmiljöer och bemötande.

Behov av utveckling och fördjupad kompetens skiljer sig åt mellan stadsdelarna och även inom stadsdelar finns skillnader. Därför behöver utbildningsinsatser utformas lokalt utifrån det som är aktuellt i just det specifika sammanhanget.

Rektor är ansvarig för att arbetslaget får den kompetensutveckling som behövs för att identifiera barn i behov av särskilt stöd och att barnens behov av stöd i förskolan tillgodoses.

Gemensamma dokument

Ansökan om verksamhetsstöd/tilläggsbelopp

Övriga policydokument

- Program för barnhälsa i Stockholm stad

- Riktlinjer för övergångar mellan förskola, förskoleklass, skola och fritidshem i Stockholms stad
- Program för tillgänglighet och delaktighet i Stockholms stad
- Samverkan kring barn i behov av särskilt stöd (BUS)
Överenskommelse mellan Stockholms läns landsting och kommuner i Stockholms län

Bilagor

1. Ansvarsfördelning och samverkan Förskola – Region
2. Överklaga beslut eller anmäla missförhållanden

Bilaga 1

Ansvarsfördelning och samverkan mellan förskola och region

Kommunens ansvar

Förskola

Utbildningen i förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande och stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda en trygg omsorg. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov och utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. Förskolans uppdrag omfattar att i samarbete med vårdnadshavare verka för att varje barn får möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar. Enligt förskolans riktlinjer ska arbetslaget uppmärksamma samt ge ledning och stimulans till alla barn samt särskilt stöd till de barn som av olika skäl behöver det i sin utveckling.

Regionens ansvar

Barnhälsovård

Barnhälsovård erbjuds alla barn 0 – 6 år. Verksamhetens övergripande mål är att främja barns hälsa, trygghet och utveckling genom att upptäcka och förebygga fysisk och psykisk ohälsa hos barn. Barnet följs genom regelbundna hälsokontroller och utvecklingsbedömningar. Föräldrautbildning erbjuds och föräldrastödet är både generellt och riktat.

Barn- och ungdomspsykiatri, BUP

Barn- och ungdomspsykiatrins insatser riktar sig till barn med psykisk sjukdom och störning som utgör hinder för personlig växt och mognad, och till deras familjer. Barnets behov ska vara av sådan omfattning och intensitet att det kräver specialistresurser och att hjälp- och stödinsatser vid barnhälsovård, husläkare, förskola, socialtjänst, och barnläkare i öppenvård inte är tillräckliga.

Barnmedicin

Barnmedicinska mottagningar tar emot barn som behöver träffa en barnspecialist, men som inte behöver akutsjukvård.

Logopedmottagning

Utreder och behandlar barns tal-och språksvårigheter.

Samverkan med regionen

Verksamheterna ovan möter dagligen barn och omfattas därför av BUS - överenskommelsen. De har en skyldighet att initiera samverkan då barnet är i behov av insatser från annan huvudman. Huvudmännen ska upprätta en ömsesidig plan för samverkan där respektive verksamhets uppdrag och ansvarsområde ska vara styrande. Det ska finnas en struktur på övergripande nivå för att ta upp principiella frågor och oenigheter.

Bilaga 2

Överklaga beslut eller anmäla missförhållanden i förskolan

Överklaga kommunalt beslut

I förskolan kan nedanstående beslut överklagas eftersom de utgör myndighetsutövning;

- Beslut om plats i förskola.
- Beslut om avslag på ansökan om förskola
- Beslut om särskilt stöd
 - Vårdnadshavare kan klaga på förskolans beslut enligt skollagen 8 kap 9§ skollagen om barnet har rätt stöd eller inte (klagomål på hur stödet utförs, se nedan).
- Beslut om bidrag eller tilläggsbelopp
 - Fristående verksamheter kan klaga på kommunens beslut enligt 8 kap 23§ skollagen.

Överklagan görs genom förvaltningsbesvär. Det som prövas vid ett förvaltningsbesvär är om beslutet som kommunen tagit var rätt. Överklagan av ett beslut från kommunen måste lämnas in till kommunen inom tre veckor från det att beslutet är fattat.

Hur kan vårdnadshavare klaga på att barnet inte får det stöd det behöver i förskolan? Anmälan av missförhållande i förskolan

Förskolan

Det första steget är att vårdnadshavare pratar med förskolan, exempelvis en förskollärare eller rektor.

Det är kommunen som har tillsynsansvar för fristående förskola förutom när det gäller kränkande behandling.

Huvudman

Om vårdnadshavare är missnöjd med rektorns svar är nästa steg att vända sig till huvudmannen. Huvudmannen är oftast kommunen eller den som driver en fristående skola.

Huvudmannen är skyldig enligt lag att ta emot och utreda klagomål.

Om vårdnadshavare vill lämna klagomål till huvudmannen ska det vara möjligt att finna information om hur detta görs på förskolans eller huvudmannens webbplats. Du kan också fråga någon på förskolan.

Huvudmannen måste ta emot och skyndsamt utreda klagomål.
Huvudmannen måste även bekräfta att den mottagit ett klagomål
samt återkoppla till den som har framfört klagomålet.

Uppgifter till Skolinspektionen

Om vårdnadshavare är missnöjd med huvudmannens hantering
finns det möjlighet att lämna uppgifter om missförhållanden till
Skolinspektionen.

Skolinspektionen har som huvudregel bara utreda uppgifterna om
klagomål först har anmälts till huvudmannen, eftersom
huvudmannen enligt lag är skyldig att ta emot och utreda klagomål.

Det är inte säkert att uppgifterna leder till en utredning hos
Skolinspektionen, men är värdefulla och kan komma att ligga till
grund för framtida inspektioner.